

Ключевые слова: женские организации, пресса, газета “Дело”, Союз украинок, товарищество “Украинский приют”.

The article analyzes the message women sorority contained in the newspaper “Delo” interwar period. Their classification and presents a brief description of each of them. Proved the formation of positive attitudes towards unions among hromadskosti, interest coverage the society. Reveals the major events associated with them, cooperate with other Ukrainian organizations.

Keywords: women sorority, newspapers, newspaper “Delo”, the Union of Ukrainian Women, Ukrainian shelters.

УДК 394 “323+324” (477.8)

Богдан РЕВА

ВЕРТЕП ЯК ОСНОВНА ФОРМА ТЕАТРАЛЬНОЇ ВИСТАВИ У РІЗДВЯНОМУ РЯДЖЕННІ НА ОПІЛЛІ В КІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ (за матеріалами с. Мединя Галицького району)

У статті автор розкрив коротку історію виникнення та розвитку українського вертепу як народно-драматичної вистави у сучасному різдвяно-новорічному рядженні. Значну увагу приділено збереженню різдвяних театральних драматичних дійств у живому вертепі на південно-східному Опіллі. Також автор намагався показати місце і роль живого вертепу в народній обрядовості українців, де дійовими особами були люди, а не ляльки.

Ключові слова: вертеп, персонажі, рядження, різдвяно-новорічні дійства.

Найшанованішим періодом народного календаря, який увібрав у себе більш типові форми народно-драматичної діяльності українців, є час зимових різдвяних свят з його традиційним обрядовим колоритом.

Назва “вертеп” походить від праарійських сонячних термінів – архетипів вар, вер, вир (оновлення, вирування, відродження, ріст) і теп (течія космічних вод і плин світової ріки). В українській мові збереглося первісне значення вертепу як водяного виру. Чернівецький дослідник Г.Кожоляноко вважав, що “вертеп має небесно-сонячну етимологію”¹.

Вертеп – динамічна структура, а стереотипність – його сутнісна характеристика. Виокремлюють також таку специфічну якість вертепу, як безособовість. Це поняття часто змінюється категоріями колективності та анонімності. Колективність виявляється по-своєму навіть у межах лялькового вертепу. Вертепник – носій фольклорного знання, колектив за своєю природою, а вертеп – перший прояв колективності. Утім, далеко не кожен вертепник усе робив сам. Одна молода особа виготовляла будиночок, друга – ляльки, а третя шила для них одяг. Вертепник створював виставу, в якій брали участь музиканти². До того ж вертеп – це синтез мистецтв, у якому зустрілися музика, танець, пісня, обрядотворчий ряд, а також мистецтво слова³. Ляльковий вертеп був доволі колоритним обрядовим дійством і через те культивувався серед широких верств населення⁴.

Вертеп як складова частина різдвяно-новорічної обрядовості вирізняється своєю театральною драматичністю та народними традиціями, які походять ще з XVII століття. Саме в цей час натхненні ідеали Сковороди популяризували серед народу українську виставу у вигляді лялькового театру. Важливу роль відігравали місцеві дяки, що поступово залучали населення до вивчення місцевих традицій та їх розпорядження у своїх місцевостях. У майбутньому цей процес посилювався, лише відрізнявся різною динамікою. Сьогодні вертеп – це народна вистава, що відтворюється за певними правилами і поєднується стереотипними уявленнями та нормами. Тому наша мета дослідити суть цього процесу на Опіллі.

У процесі дослідження ключовими завданнями є виявити своєрідність українських традицій та елементів в театральних дійствах вертепу окресленого етнографічного району;

з'ясувати його місце і роль в народній обрядовості; вказати значення вертепу у світогляді українців Опілля.

Великий внесок у дослідження вертепу як головного театрального мистецтва в зимовій календарній обрядовості українців зробили: О.Потебня⁵, І.Франко⁶, С.Килимник⁷, Ф. Колесса⁸, М.Маркевич⁹, К.Сосенко¹⁰, а також сучасні дослідники О.Курочкін¹¹, Й.Федас¹², В.Савчук¹³, П.Смоляк¹⁴, І.Волицька¹⁵, Г.Кожолянко¹⁶, Т.Зінов'єва¹⁷ та ін.

Дослідники по-різному датують появу лялькового вертепу в Україні. Більш ймовірно, його заснування відбулося у межах кінця XVI – початку XVIII століття. Вірогідно, поява цього театралізованого дійства бере свій початок з Польщі. Такої думки дотримувалися, зокрема, вчені Й.Ю.Федас¹⁸ та І.Франко¹⁹.

Походження вертепу можна віднести до часів гетьманування П.Конашевича-Сагайдачного (1600–1620 рр.), коли він почав відновлювати Київську братську школу і Академію²⁰. І.Франко наголошував, що український ляльковий вертеп виник під впливом польської “шопки” і є комбінацією двох абсолютно різнорідних, не пов'язаних аж до XVII ст., елементів – народної світської лялькової драми з її сміховою культурою та церковної різдвяної містерії, в якій ідеться про народження Ісуса Христа, прихід трьох царів та Ірода²¹. Дослідник М.Возняк трактує, що “вертеп” виник вперше в Галичині. Він проводився у формі діалогів, окремих сцен²². Вертепні вистави були поширені по всій Україні, а їхніх різновидів існувало безліч. Не стало винятком і Опілля, де типовий сюжет складає дві частини: релігійну і світську, що простежується в сучасному живому вертепі.

Переживши розквіт “класичних” форм у XVIII ст., український вертепний театр набув значної популярності в XIX ст., поступово втратив свої позиції з початком XX ст. та занепав у 1930-х роках²³. Дослідник М.Грицай вважає, що “після революції український вертеп розвивався двояким шляхом. Перший не вніс кардинальних змін у текст, у саме мистецтво вистави. Зате іншою була доля вертепу, коли він опинився в руках колективу енергійної молоді”^{24, 25}.

У свою чергу, обряд колядування корінням сягає давніх язичницьких часів та супроводжується певними театральними виставами: ритуальний обхід дворів знайомих людей і побажання їм щасливої долі та сімейної злагоди. Отже, особливості колядування існували протягом багатьох віків, тільки видозмінювалася їх зовнішня форма. Невід'ємними складовими залишалися також танці, музика, ігрові жести, розподіл ролей серед учасників вертепу. Всі ці компоненти у взаємопоєднанні створювали необхідну гармонію зимового циклу свят та емоційного забарвлення.

Такий процес колядування еднав народ у вихованні любові до своєї батьківщини, до створення щирих почуттів патріотично-національної ідейності та свідомості, прикріплював повагу до розуміння рідної історії. Свою думку з цього приводу висловив і К.Сосенко: “Однорідне переведення ідей любові і об'єднання в кожній рідні на просторах усієї України робить ці ідеї й кличі всенародними. І так є фактично, бо виразом всенародного почуття любові і з'єднання є формальне свято народного збору в другім дні Різдва Христового”^{26, 27}.

Святковий обхід вертепу на південно-східному Опіллі розпочинається після Святої вечері і триває до 9 січня після ранішньої церковної служби і аж до вечора. Колектив вертепу є один на село. Сьогоднішній персональний склад живого вертепу дещо менший за ляльковий. Ляльковий вертеп міг нараховувати близько 30 діючих ляльок. Діючими особами живого вертепу (на основі зібраного польового матеріалу села Мединя Галицького району Івано-Франківської області) нараховується близько 11–16 осіб^{28, 29, 30}. Зупинимося на одному з діючих традиційних вертепів південно-східного Опілля, який зберігся до наших днів у с.Мединя. Незмінними учасниками є “три царі”, “ангел”, “два пастушки”, “жид” (“Мошко”), “цар Ірод”, “Міністер”. Серед персонажів присутні і “Марія” з “Йосипом”, але вони не мають слів, тому нічого не озвучують³¹.

У народних віруваннях вони складають дві групи: добрих (чуйних, ласкавих, гостинних) і поганих (нечуйних, недобрих, бридких). Персонажі вертепу в народній і релігійній частинах різняться між собою одягом, закритими масками та поведінкою. До добрих відносять “пастушків”, “ангела”, “трьох царів”, “Марію” і “Йосипа”. До поганих – “царя Ірода”, “Міністера”, “жида”³². “Ірод” – негативний персонаж, жорстокий цар, який має безмежну владу,

поводить себе пихато та зневажливо³³. Цар мав на голові корону, розмальовані вуса, “клапи” із довгого волокна, яке фарбували у чорний колір. Ірод обутий в чоботи та одягнений в штани. “Міністер-охоронець” був виконавцем наказів Ірода. Він одягнений у панцер, який був розмальований та позолочений, біля пояса мав залізний меч, підперезаний шкіряним ремнем³⁴. “Два пастушки” – народні персонажі, що прийшли вітати Сина Божого. Ці особи одягнені у кошушки та штани, а голова прикрашена капелюшком. У руках вони тримали довгі “коштурики” (палиці), до яких прив’язані дзвіночки³⁵. “Жид” – негативний персонаж, жвавий та нахабний. Одягнений він у старий плащ, а на плечах – горб із сіна чи соломи, який забілений вапняком та підв’язаний “очкурором”. Голову прикрашав старий капелюх, а на обличчі мав “машкару” із вовняного кожуха, при боці обов’язково мала бути пошарпана сумка, в яку збирав “сухарі”, пампушки, горішки чи вино, у руці тримав “коштур”³⁶. Однотипні особи “три царі” – царі зі Сходу, що були одягнені у пишні шати, а в руках тримали дари. “Ангел” був символом благої вісті³⁷. Одяг його складався з білої сорочки, вишитої “галькою”, білої спідниці, вишитої знизу, та крил. “Марія” була одягнена в білу сорочку, а її голова і плечі були покриті білим полотном, на голові носила корону, що була підв’язана поясом. “Йосип” був у кожусі, штани та чоботи завжди пошарпані, а на голові – капелюх. Саме він носив “звізду”³⁸.

Реквізитом вертепу на Опіллі залишається “звізда” і “шопка” – дерев’яний будиночок, що вертепники носили з хати до хати. “Шопка”, або хатка, має вигляд убогої хатинки чи стайні, де за біблійними переказами народився Ісус Христос. У вертеп входять тільки хлопці, переважно не старші шкільного віку. Вертеп готують самі учасники, ролі розподіляють між собою самі ж, без сварок. Цей склад учасників декілька років не змінюється. З часом підрісши, хлопець, який грав роль “пастушка”, вже виконує роль “Міністра-охоронця”, “царя Ірода” або одного із “трьох царів”³⁹.

Зазвичай репетиції проводять перед Різдом у хаті одного з учасників вертепу. Вистачає двох-трьох репетицій, щоб пригадати дії і слова, які призабули за рік. Сценарій живого вертепу зберігається в одного з учасників і залишається незмінним. У кожному селі є свій сценарій цього дійства. За формою він незмінний, дещо розширене коло дійових осіб. Прикладом цього є вертеп с. Темерівці, де збільшена кількість дійових осіб: “смерть”, “стрілець”, “воєвода”, “жидівка”, “дідько”. А в с. Бринь – “два ангели”, “смерть”, “два воїни”. Вертеп с. Залуква – “козак”, “Марко”, “чорт”, “смерть”.

Костюми готують учасники своїми руками. Вони зберігаються у когось із осіб вертепу вдома на “поді” (“горищі”, “стриси”) з року в рік. Там само і відбувається перевдягнення перед походом по селу⁴⁰.

Обов’язковим компонентом обрядового тексту було строге визначення місця колядування. Підійшовши до хати, учасники виконували спочатку так звані “надворные” або “подоконные” пісні, в яких зберігалися звернення до господаря і прохання дозволу на колядування. І лише після цього колядували⁴¹. На початку театральної вистави всі учасники біля хати виконували одну з основних колядок – “Бог предвічний народився” або “Нова радість стала”⁴². Колядки з біблійним підтекстом охоплюють широке коло євангельських та апокрифічних оповідань про життя, муки, смерть і воскресіння Христа⁴³. Колядка – величальна пісня на честь Коляди Небесної Матері новонародженого Сонця. Вона славила і вістувала початок нового річного кола обертання Землі навколо Сонця⁴⁴.

Після колядування біля вікна вертеп іде до хати. Спочатку заходять “Марія” і “Йосиф”, за ними – “цар Ірод”, який одразу стає збоку від усіх учасників. Потім заходять “пастушки” і стають на коліна, а за ними прямує “ангел” і говорить: “Слава всевишньому Богу! Мир на землі, чоловіче благословенний”⁴⁵. Перший “пастушок” говорить: “Ей, ставайте пастирі, хіба Ви не бачите, що в ніч таку темну видно світло, як удень, Іване, Степане пантруйте овець, щоб не розбіглись в різні сторони. А що це за небесне чудо?”⁴⁶. “Ангел” відказує: “Не лякайтесь, пастирі, це Христос ся рождає. Я Вам благістю радість великую! Месія народився, в стаєнці укотився, там Діва з Дитятком, з волем і осятком, з Йосипом стареньким, з Ісусом маленьким. Прийдіте і поклоніться йому!”⁴⁷. Говорить “другий пастушок”: “А коли ж так, то забираємо свої многі дари і йдем до міста Віфлеєма. Споєним, що в пророках записано. Царю рождений, спасителю наш”. “Перший пастушок” каже: “Прийми віру за офіру, я бідний пастух,

з бідної хати, не можу більше дарів дати, крім одного ягняти”. По закінченню діалогу “пастушки” встають з колін і стають біля Йосифа з Марією. У цю мить входить “міністер-воїн” і звертається до “царя Ірода”: “Високий царю, я воїн з першої брами, доношу до твого відома, що тут зголосилось три царі з Востока, котрі прийшли тебе бачити і відвідати”. “Ірод” відповідає: “На розказ мій попрошу зізвати тих трьох царів до палати моєї”. “Міністер-воїн” розвертається від “Ірода”, підходить до трьох царів, які стоять при вході до хати, і каже: “На розказ високого царя ідіть Ви, “три царі”, до палати царської” і відступає вбік, даючи дорогу царям. Вони заходять в хату і стають навпроти “пастушків”⁴⁸. Під час дійства чітко окреслені паралелі між народною і релігійною тематикою. За релігійною частиною персонажі, такі як “Марія”, “Йосип”, “пастушки”, “ангел”, стоять по одній лінії в хаті, тоді як “три царі” стоять навпроти. Таким чином створюється вузьке коло для сценічної гри. “Цар Ірод” і “Міністер-воїн” завершують ці дві лінії персонажів, стоячи між ними.

Таким чином, попри значний глобалізаційний вплив на традиційну культуру українців, вертеп залишається одним із головних різдвяно-новорічних дійств і зберігає свій народний вид культурного мистецтва. У ньому відображено боротьбу добра і зла, життя і смерті, що сьогодні актуально для нашого народу. “Живий” вертеп пройшов довгий і тернистий шлях становлення й розвитку, а корені його сягають давніх віків. “Живий” вертеп зі своїми драматичними сюжетами з’явився у XVI ст. в Західній Європі, а згодом перейшов у Польщу і Україну. Наприкінці XVII – на початку XVIII ст. він набуває великого значення серед українського населення, одночасно будучи в одній формі драматично-духовних сцен. Вертеп є фольклорною культурою і невід’ємно складовим елементом українського побуту не лише у відображенні дійсності, але і його складовою частиною. Нашим обов’язком, як українців, є збереження цього дійства у своїх серцях і передача з покоління в покоління нашої любові до традицій рідного краю.

- ¹ Кожолянюк Г. Народний театр українців у період зимової календарної обрядовості: різдвяний вертеп / Г. Кожолянюк // *Берегиня* : Всеукраїнський народознавчий часопис. – 2008. – № 4. – С. 17.
- ² Федас Й. Феномен українського вертепу / Й. Федас // *Етнічна історія народів Європи* : збірник наукових праць / НАН України ; Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень ; КНУ ім. Т. Шевченка ; А. Г. Слюсаренко, І. Ф. Курас, В. К. Борисенко. – К., 2002. – Вип. 13. – С. 34.
- ³ Там само. – С. 36.
- ⁴ Смоляк П. О. Роль зимових календарних обрядів в українському театральному мистецтві / П. О. Смоляк // *Вісник Запорізького національного університету*. – 2010. – № 1. – С. 53.
- ⁵ Потебня А. А. О мифическом значении некоторых обрядов и поверий / А. А. Потебня. – М., 1865. – 310 с.
- ⁶ Франко І. До історії українського вертепа, історично-літературні студії й матеріали XVIII ст. // І. Франко // *Збірник томів* : у 50 т. – К., 1982. – Т. 36. – С. 170–375.
- ⁷ Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітненні. Т. 1 (Зимовий цикл) / С. Килимник. – Вінніпег ; Торонто, 1964. – 149 с.
- ⁸ Колесса Ф. Українська усна словесність / Ф. Колесса. – Львів, 1938. – Ч. 1–4 (22). – 645 с.
- ⁹ Маркевич М. Обычай, поверья, кухня и напитки малороссиян / М. Маркевич. – К., 1860. – 171 с.
- ¹⁰ Сосенко К. Культурно-історична постать Різдва і Щедрого Вечора / К. Сосенко. – Львів : Накладом автора, 1928. – 350 с.
- ¹¹ Курочкін О. Українські новорічні обряди: “Коза” і “Маланка”: (з історії народних масок) / О. Курочкін. – Опішне, 1995. – 363 с.
- ¹² Федас Й. Указана праця. – С. 34–37.
- ¹³ Савчук В. Український живий вертеп: генеза і способи ретрансляції / В. Савчук. – Івано-Франківськ, 2010. – 320 с.
- ¹⁴ Смоляк П. О. Указана праця. – С. 51–56.
- ¹⁵ Волицька І. Театральні елементи в традиційній обрядовості українців Карпат кінця XIX – поч. XX ст. / І. Волицька. – К. : Наукова думка, 1992. – 140 с.
- ¹⁶ Кожолянюк Г. Указана праця. – С. 14–22.
- ¹⁷ Зінов’єва Т. Автентичний український вертепний театр XX ст. / Т. Зінов’єва // *Вісник Львівського університету. Серія “Мистецтво”*. – 2008. – Вип. 8. – С. 3–12.
- ¹⁸ Федас Й. Указана праця. – С. 34–37.
- ¹⁹ Франко І. Указана праця. – С. 170–375.
- ²⁰ Маркевич М. Обычай, поверья, кухня и напитки малороссиян / М. Маркевич. – К., 1860. – 171 с.

- 21 Франко І. Указана праця. – С. 183.
- 22 Килимник С. Указана праця. – С. 56.
- 23 Зінов'єва Т. Указана праця. – С. 3.
- 24 Грицай М. С. До історії української вертепної драми / М. Грицай // Вісник Київського університету. Серія філології та журналістики. – 1962. – № 5. – Вип. 2. – С. 14–20.
- 25 Грицай М. С. Ляльковий народний театр-вертеп за радянського часу / М. С. Грицай // Народна творчість та етнографія. – 1962. – № 3. – С. 106–110.
- 26 Сосенко К. Указана праця. – 350 с.
- 27 Смоляк П. О. Указана праця. – С. 53–54.
- 28 Записано автором від Андрусишин Ольги Степанівни. Народилася 26 лютого 1929 р. в селі Мединя, вул. Незалежності Галицького району Івано-Франківської області, працювала в колгоспі, на даний час пенсіонер, проживає в с. Мединя, вул. Незалежності Галицького району Івано-Франківської області. Дата проведення польових досліджень 28 грудня 2013 р.
- 29 Записано автором від Куцоконя Василя Івановича. Народився 27 листопада 1969 р. в селі Мединя, вул. Набережна Галицького району Івано-Франківської області, працює будівельником, проживає в с. Мединя, вул. Першотравнева Галицького району Івано-Франківської області. Дата проведення польових досліджень 16 липня 2014 р.
- 30 Записано автором від Ріжко Надії Василівни. Народилася 5 березня 1938 р. в селі Мединя, вул. Додатки Галицького району Івано-Франківської області, закінчила Снятинське культосвітнє училище, працювала директором Будинку культури в селі Мединя, на даний час пенсіонер, проживає в с. Мединя, вул. Додатки Галицького району Івано-Франківської області. Дата проведення польових досліджень 28 грудня 2013 р.
- 31 Записано автором від Лесіва Михайла Олексійовича. Народився 28 листопада 1943 р. в селі Мединя, вул. Набережна Галицького району Івано-Франківської області, працював художником, на даний час пенсіонер, проживає в м. Калуш Івано-Франківської області. Дата проведення польових досліджень 25 липня 2014 р.
- 32 Записано автором від Куцоконя Василя Івановича.
- 33 Савчук В. Указана праця. – С. 34.
- 34 Записано автором від Куцоконь Ярослави Олексіївни. Народилася 9 вересня 1945 р. в селі Мединя, вул. Набережна Галицького району Івано-Франківської області, працювала муляром та штукатуром четвертого розряду, на даний час пенсіонер, проживає в с. Мединя, вул. Набережна Галицького району Івано-Франківської області. Дата проведення польових досліджень 28 грудня 2013 р.
- 35 Записано автором від Андрусишин Ольги Степанівни. Народилася 26 лютого 1929 р. в селі Мединя, вул. Незалежності Галицького району Івано-Франківської області, працювала в колгоспі, на даний час пенсіонер, проживає в с. Мединя, вул. Незалежності Галицького району Івано-Франківської області. Дата проведення польових досліджень 28 грудня 2013 р.
- 36 Записано автором від Мисів Марії Михайлівни. Народилася 28 серпня 1954 р. в селі Мединя, вул. Підгорецька Галицького району Івано-Франківської області, працювала на заводі “Фурнітурний”, на даний час пенсіонер, проживає в с. Мединя, вул. Підгорецька Галицького району Івано-Франківської області. Дата проведення польових досліджень 28 грудня 2013 р.
- 37 Савчук В. Указана праця. – С. 34.
- 38 Записано автором від Шиян Ганни Ільківни. Народилася 25 червня 1941 р. в селі Мединя, вул. Набережна Галицького району Івано-Франківської області, працювала прибиральницею у школі, на даний час пенсіонер. Проживає в с. Мединя, вул. Набережна Галицького району Івано-Франківської області. Дата проведення польових досліджень 28 грудня 2013 р.
- 39 Записано автором від Ріжко Надії Василівни.
- 40 Записано автором від Андрусишин Ольги Степанівни.
- 41 Виноградова Л. Н. Зимняя календарная поэзия западных и восточных славян. Генезис и типология колядування / Л. Виноградова. – М. : Наука, 1982. – С. 23.
- 42 Записано автором від Куцоконь Ярослави Олексіївни.
- 43 Колесса Ф. Українська усна словесність / Ф. Колесса. – Львів, 1938. – Ч. 1–4 (22). – С. 47.
- 44 Кожолянко Г. Указана праця. – С. 17.
- 45 Записано автором від Шиян Ганни Ільківни.
- 46 Записано автором від Мисів Марії Михайлівни.
- 47 Савчук В. Указана праця. – С. 34.
- 48 Записано автором від Куцоконь Ярослави Олексіївни.
- 49 Записано автором від Андрусишин Ольги Степанівни.

В статтє автор раскрыл короткую историю возникновения и развития украинского вертепа как народно-драматического спектакля в современном рождественско-новогоднем ряженьи. Значительное внимание было уделено сохранению рождественских театрально-драматических действий в живом вертепе на юго-восточном Опильи. Также автор пытался показать место и роль живого вертепа в народной обрядности украинцев, где действующими лицами были люди, а не куклы.

Ключевые слова: вертеп, персонажи, ряженье, рождественско-новогодние действия.

In this article the author has revealed a history of the establishment and the development of the Ukrainian verterp as a national and dramatic play in a modern Christmas and New Year's arrangement. Special attention has been paid to the preservation of the Christmass theatrical and dramatic phenomena in a live verterp in South-Western Opillya. The author tried to show the place and the role of a live verterp in the Ukrainian national ceremonial actions, where the main characters were human-beings, not the dolls.

Keywords: nativity scene, characters, business trips, Christmas and New Year event.

УДК 94 (437): 314. 743: 94 (477)

Андрій ЯВОРСЬКИЙ

ОСОБЛИВОСТІ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ЕМІГРАЦІЙНОГО РОБІТНИЦТВА У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ (кінець 20-х – початок 30-х рр. ХХ ст.)

У статті проаналізовано становище українських емігрантів-робітників у Чехословаччині на зламі 20–30-х рр. ХХ ст. Розкрито створення та основні напрямки діяльності професійно-класової організації робітників – Українського Всепрофесійного Робітничого Союзу.

Ключові слова: українська еміграція, Чехословаччина, Український Всепрофесійний Робітничий Союз, культурно-просвітницька робота.

Одним із найпотужніших і найбільших українських емігрантських центрів у міжвоєнний період була Чехословаччина. Саме тут після Першої світової війни та поразки у національно-визвольних змаганнях 1917–1923 рр. сконцентрувалася велика кількість вихідців з України, як з Галичини, так і з території колишньої УНР. Значну частину українських емігрантів за своїм соціальним походженням становили робітники. Потреба в існуванні організації, яка б захищала їх інтереси в складних умовах емігрантського життя, привела до створення Українського Всепрофесійного Робітничого Союзу (УВРС).

Становище та життєдіяльність української еміграції в Чехословаччині міжвоєнного періоду є предметом дослідження значної кількості науковців¹. Однак у переважній більшості вони залишали поза увагою проблему становища українського робітництва в Чехословацькій республіці (ЧСР). Фрагментарно, на нашу думку, до нього зверталися у своїх наукових доробках С. Наріжний², С. Віднянський³, О. Даниленко⁴, О. Сухобокова⁵ та ін. Відсутність спеціалізованих досліджень, присвячених даному питанню, перешкоджає всебічно відобразити історію української еміграції Чехословаччини у зазначений період. Актуальність даного дослідження поглиблюється й тим, що УВРС був однією із небагатьох організацій, яка проводила активну діяльність після завершення “російської акції” (урядової програми з підтримки та допомоги еміграції з території колишньої Російської імперії упродовж 1921–1925 рр.) і не залежала від фінансування чеського уряду.

Метою статті є розкриття формування та діяльності Українського Всепрофесійного Робітничого Союзу – організаційної структури української робітничої еміграції в Чехословаччині.

Згідно з даними С. Віднянського та О. Даниленка⁶, частка робітників у загальній структурі української еміграції складала 12,4 – 13%. За чисельністю їх перевершували лише селяни та представники інтелігенції. У той час, як останні організовувалися в представницькі об'єднання, наприклад Українська Селянська Спілка чи Українське історико-філологічне товариство, робітники такої організації не мали. Їхні інтереси якщо й представляли українські